

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В ОБЩИНА
АРДИНО – ПРОМОТИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОСНОВАТА НА МЕСТНАТА
ИДЕНТИЧНОСТ - Миглена Клисарова, Павлинка Владимирова

Ас. д-р, СУ „Св. Климент Охридски“ – София
m_klisarova@gea.uni-sofia.bg
Гл. ас. д-р, СУ „Св. Климент Охридски“ – София
pvladimirova@gea.uni-sofia.bg

**POSSIBILITIES FOR DEVELOPMENT OF ALTERNATIVE TYPES OF TOURISM WITHIN ARDINO
MUNICIPALITY – PROMOTION AND DEVELOPMENT OF TOURISM BASED ON THE LOCAL
IDENTITY**

Assistant Professor Miglena Klisarova, PhD
SU “St. Kliment Ohridski” – Sofia
m_klisarova@gea.uni-sofia.bg
Chief Assistant Pavlinka Vladimirova, PhD
SU “St. Kliment Ohridski” – Sofia
pvladimirova@gea.uni-sofia.bg

Abstract: Ardino municipality has the potential for development of different types of tourism: cultural and historical, cultural event tourism, natural/ecotourism, hunting and fishing, rural. The study examines the role of the elements of local identity for the development of the municipality as a tourist destination based on local identity. For the needs of the analysis, four thematic areas are defined: tourist resources favoring the development of different types of tourism; main and additional tourist services; information and marketing; partnership between different stakeholder groups. Each of these thematic areas is related to the possibility for optimal utilization of the existing potential for development of the tourism sector within Ardino municipality. Therefore, the future development of tourism in the municipality should be based on the adoption of an approach that includes the implementation of specific measures and activities related to each of the considered thematic areas.

Keywords: *alternative tourism, Ardino municipality, local identity, tourist services, information and marketing, partnership.*

Въведение

Настоящото изследване разглежда възможностите за развитие на различни алтернативни видове туризъм на територията на община Ардино. Поставен е акцент върху ролята на елементите на местната идентичност за развитието на общината като туристическа дестинация на основата на местната идентичност. Анализът обхваща четири тематични направления, свързани с различни аспекти на развитието на туризма: туристически ресурси, благоприятстващи развитието на различни видове туризъм; основни и допълнителни туристически услуги; информация и маркетинг; партньорство между различни групи заинтересовани страни.

В контекста на изследването, алтернативността може да се разглежда както:

Алтернатива на масовия туризъм => основен акцент са съхранените природна среда, историческо и културно наследство, автентична атмосфера и запазени традиции.

Алтернатива като потребителски кръг => индивидуално пътуващи и малки и средно големи групи посетители, проявяващи интерес към запознаване с местната идентичност на посещаваната територия (опознавателен характер на посещението)

Алтернатива по отношение на доставчиците на услуги => основните участници са собственици на семейни хотели, къщи и стаи за гости, производители на оригинални занаятчийски продукти и др.

Алтернатива като география => очарованието на български селски райони

Дискусия

Оползотворяването на туристическия потенциал на основата на местната идентичност и свързаните с нея възможности за развитие на алтернативни видове туризъм, намира място в стратегическите рамки на множество стратегически, планови и програмни документи на различно териториално ниво.

Предоставената информация проследява съответствието между стратегическите рамки на анализираните документи в областта на разглежданата проблематика и тематичната насоченост на изследването:

– На национално ниво

Програма за развитие на селските райони 2014–2020 г.: „Развитие на териториална идентичност, маркетинг и марки на база на специфичния териториален потенциал и продукти от местен характер“

Национална стратегия за регионално развитие 2012–2022 г.: „Природните ресурси и културното наследство, както и традиционните икономически дейности“, като недостатъчно добре оползотворени ресурси, които са носители на местна и регионална специфика и потенциали за развитие

Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014–2030 г. – актуализирана версия 2017 г.: „Изготвяне и прилагане до 2030 г. на политики за насърчаване на устойчивия туризъм, който създава работни места и популяризира местната култура и продукти“

– На ниво район от ниво 2 (NUTS 2)

Регионален план за развитие на Южен централен район 2014–2020 г.:

- Допълване на сезонния туризъм с алтернативни форми, осигуряване на устойчиво интегрирано развитие на туризма в района;
- Развитие на специализирани туристически продукти – културен, селски, еко и др.;
- Насърчаване на алтернативни форми на туризъм от екологичен и културен интерес.

– На областно ниво

Областна стратегия за развитие на област Кърджали 2014–2020 г.: оползотворяване на богатия потенциал от природни и антропогенни туристически ресурси, чрез обединяването им в уникални и атрактивни туристически продукти, базирани най-вече на културно-историческото наследство.

– На общинско ниво

Общински план за развитие на община Ардино 2014–2020 г.: приоритизиране развитието на различни видове туризъм в контекста на значимостта на сектора за икономическото и демографско развитие на общината.

По отношение на видовете туристически ресурси на територията на община Ардино и свързаните с тях възможности за развитие на различни алтернативни видове туризъм, е налице следната връзка:

<p>Природни ресурси</p> <ul style="list-style-type: none"> – развитие на природен туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> – Обекти на природното наследство, благоприятстващи развитието на природен/ екотуризм (в т.ч. пешеходен туризъм)
<p>Културно–исторически потенциал</p> <ul style="list-style-type: none"> – развитие на културно–исторически туризъм на база <u>материалното историческо наследство</u> 	<ul style="list-style-type: none"> – Обекти на материалното историческо наследство, благоприятстващи развитието на културно–исторически туризъм
<p>Традиции и местен колорит</p> <ul style="list-style-type: none"> – развитие на културно–събитиен туризъм на база <u>нематериалното културно наследство</u> 	<ul style="list-style-type: none"> – Културни събития и прояви, представящи нематериалното културно наследство на територията
<p>Развитие на други алтернативни видове туризъм</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Особености на местната идентичност на територията, благоприятстващи развитието на различни алтернативни форми на туризъм: селски, велотуризм, ловен, риболовен и др.

Възможности за развитие на различни видове туризъм на територията на община Ардино

В административно отношение община Ардино попада в район от ниво 2 – Южен централен (NUTS 2), административна област – Кърджали (NUTS 3), а общината отговаря на европейската класификация LAU. Общината се състои от 52 населени места (в т.ч. 1 град и 51 села), чието население към 31.12.2019 г. 13 485 д.

– Туристически ресурси, благоприятстващи развитието на различни видове туризъм:

Община Ардино притежава потенциал за развитие на различни видове туризъм: културно-исторически и културно-събитиен, природен/екотуризм, ловен и риболовен, селски.

Сред разположените на територията на община Ардино обекти на материалното историческо наследство, благоприятстващи развитието на културно-историческия туризъм, се открояват:

<p>„Дяволският мост“ на река Арда</p> <ul style="list-style-type: none"> – Разположен близо до с. Дядовци – Има статут на архитектурно–строителна недвижима културна ценност с категория „национално значение“
<p>Тракийско светилище „Орлови скали“</p> <ul style="list-style-type: none"> – На около 2 км от гр. Ардино – Статут на единична археологическа недвижима културна ценност с категория „национално значение“
<p>Тракийска крепост „Калето“</p> <ul style="list-style-type: none"> – Останки, разположени на около 500 м. от „Орлови скали“

Средновековна крепост в местността „Асара“ (крепост Кривус)
– Разположена на около 3 км от с. Башево
„Късноантична и средновековна крепост“ (крепост Патмос)
– При устието на р. Боровица, разположена в землището на с. Дойранци
– Обект с национално значение
Джамийски комплекс – между с. Долно Прахово и с. Горно Прахово
Градски музей – гр. Ардино
– Етнографска експозиция, представяща бита на местното население
– През 2009 г. сградата на музея е обявена за паметник на културата
„Старата Барутчийница“ – гр. Ардино

Община Ардино участва в организирането и провеждането на различни културни мероприятия, благоприятстващи развитието на културно-събитийния туризъм. Сред тях се откроява провежданият през месец юни в района на Дяволския мост Рибен фест, както и различните празнични чествания, провеждани в различни населени места на общината – гр. Ардино, с. Бял извор, с. Жълтуша, с. Падина, с. Млечино, с. Горно прахово и др.

Сред обектите, създаващи благоприятна възможност за развитието на природен /екотуризъм на територията на община Ардино, се открояват:

На територията на община Ардино са разположени пет защитени територии:

- Защитена местност „Дяволски мост“ – в землището на с. Дядовци;
- Природна забележителност „Находище на родопски силивряк“ – в землището на с. Дядовци;
- Природна забележителност „Хладилната пещера“ – в землището на с. Любино;
- Природна забележителност „Находище на родопски силивряк“ – в землището на с. Любино;
- Природна забележителност „Калето“ – в землището на гр. Ардино.

На територията на общината са разположени:

- Една защитена зона по Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици: Добростан – BG0002073;
- Една защитена зона по Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна: Родопи – Средни – BG0001031.

Връх „Алада“

- На около 12 км от гр. Ардино; най-висок на територията на общината – 1 241 м
- Върхове „Бездвен“ (1 140 м) и „Момини гърди“ (894 м)

По поречията на реките Арда и Давидковска са налице условия за практикуване на рекреационна дейност. Наличието на язовири в землищата на населени места в общината благоприятства развитието на риболовен туризъм. Възможности за развитие на ловен туризъм са налице на територията на дивечовъдно стопанство „Гайдарци“.

Възможността за развитие на различни видове туризъм на територията на община Ардино създава условия за тяхното комбинирано практикуване и обединяване в съвместни туристически маршрути. Посещението на обекти и събития на културно-историческото материално и нематериално наследство, както и на природни забеле-

жителности, може да бъде успешно съчетано с практикуването на други алтернативни видове туризъм, като: пешеходен, селски, ловен и риболовен туризъм и др.

– Туристически услуги

Освен с наличието на туристически ресурси, благоприятстващи развитието на различни видове туризъм, възможността за оползотворяване на туристическия потенциал на дадена територия, се свързва с предлаганите основни и допълнителни³¹ туристически услуги. Тези услуги са пряко свързани с качеството на туристическото обслужване и с удовлетвореността на туристите от техния престой в дадена дестинация: туристическата инфраструктура (в т.ч. съпътстваща и техническа) и предлаганите допълнителни туристически услуги, свързани с предлаганите атракции и анимации за туристите.

Важно място в разглежданото тематично направление заемат наличните възможности за настаняване на дадена територия. По данни на НСИ, през 2018 г. на територията на община Ардино функционират 6 места за настаняване и 4 хотела, в които са пренощували съответно 1 585 и 1 249 лица. Реализираните приходи от дейността на местата за настаняване са в размер на малко над 128 хил. лв., а тези от дейността на хотелите – близо 125 хил. лв.

– Места за настаняване (бр.)*	6
Легла (бр.)	179
Легла – денонощия (бр.)	53 790
Стаи (бр.)	74
Реализирани нощувки (бр.)	2 954
Пренощували лица (бр.)	1 585
Приходи от нощувки (лв.)	128 329
– Хотели (бр.)*	4
Легла (бр.)	145
Легла – денонощия (бр.)	46 234
Стаи (бр.)	61
Реализирани нощувки (бр.)	2 569
Пренощували лица (бр.)	1 249
Приходи от нощувки (лв.)	124 905

Места за настаняване и хотели на територията на община Ардино през 2018 г.

* Включват категоризирани места за настаняване/хотели с 10 и повече легла, функционирали през съответната година.

По данни на: Национален статистически институт, <http://www.nsi.bg/>

Сред основните слаби страни на настанителната база на територията на община Ардино, можем да посочим непълноценното използване на туристическия комплекс „Белите Брези“. Комплексът е разположен на 952 m н.в. сред единствената голяма

^{31 31} Съгласно дефиниция на Министерство на туризма: „Допълнителни туристически услуги“ са услуги, свързани с пътувания, развлечения, прояви и други събития с културен и опознавателен характер, спортно-анимационни, балнеолечебни и други медицински услуги, конгресни и делови прояви, ползване на въжени линии, отдаване под наем на плажни съоръжения, екипировка и превозни средства, школи и клубове по езда, яхтинг, сърф, ски-училища, училища за водни спортове и други услуги, способстващи развитието на туризма. <https://www.tourism.government.bg/bg/kategorii/sektori-v-turizma>

естествена брезова гора в Родопите. Намиращ се на около 6 km от гр. Ардино и на 30 km от гр. Кърджали „Белите брези“ се използва за отправна точка за организиране на излети и екскурзии към централните части на планината – до връх „Алада“, „Орловите скали“, „Калето“, „Дяволския мост“ на р. Арда, средновековната крепост край с. Башево, природната забележителност „Хладилника“, поречието на р. Арда, яз. „Кърджали“ и др.

Популярен в миналото, благодарение на 12 ведомствени почивни станции и хижи с общо 500 места за настаняване, днес функционира едва един хотел, един хотелски комплекс и две хижи общо със 140 места. Два ново построени хотела не работят, затворени са и две от най-големите почивни станции, които функционира до началото на века. Често се наблюдава как туристи, преминаващи през комплекса не намират работещи обекти, а виждат единствено изоставени сгради.

– **Информация и маркетинг**

Направлението отчита важността на предоставянето на достоверна и достъпна информация за предлаганите услуги в областта на туризма на дадена територия. Достъпът до изчерпателна и качествена информация относно туристическите ресурси, основни и допълнителни туристически услуги, предоставена чрез подходящи продукти за реклама и начини за разпространение на информация, ще допринесе за повишаване удовлетвореността на туристите от техния престой на територията на община Ардино.

– **Партньорство между различни групи заинтересовани страни**

Тематичното направление е свързано с необходимостта от прилагане принципа на партньорство в процеса на развитие на туризма на територията на община Ардино. Можем да идентифицираме три групи заинтересовани страни, включващи публичния, частния и НПО сектора, като всяка от тях се отличава с конкретен принос и възможности за насърчаване развитието на туризма на територията на общината.

Заклучение

На територията на община Ардино са налице условия за развитие на различни традиционни и алтернативни видове туризъм. Създаването на благоприятна среда за оползотворяване на съществуващия потенциал, се свързва с необходимостта от предприемане на целенасочени мерки и дейности, които да намерят място сред основните приоритети на местното развитие.

Отчитайки наличния потенциал и възможностите за неговото оптимално оползотворяване, можем да посочим следните ключови моменти, отнасящи се към дефинираните четири тематични направления, свързани с различни аспекти на туристическия сектор.

Местна идентичност	<ul style="list-style-type: none"> – Отчетена необходимост от изпълнението на дейности, насочени към ефективно използване, популяризиране и валоризиране на туристическия потенциал, свързан с природните ресурси, материалното и нематериално културно и историческо наследство на община Ардино.
Туристически услуги	<ul style="list-style-type: none"> – Необходимост от разработването и предлагането на качествени и разнообразни основни и допълнителни туристически услуги; – Този вид услуги имат пряко отношение към качеството на туристическото обслужване и цялостната удовлетвореност на туристите от техния престой.

Информация и маркетинг	<ul style="list-style-type: none"> – Налице е недостатъчна туристическа популярност на община Ардино; – Необходимост от повишаване на осведомеността и информираността на туристите за територията като дестинация, предлагаща възможности за практикуване на различни традиционни и алтернативни видове туризъм.
Партньорство	<ul style="list-style-type: none"> – Прилагането на принципа на партньорство между различните групи заинтересовани страни (публичен, частен и НПО сектор), следва да се разглежда като ключов момент в развитието на целевата територия като туристическа дестинация на основата на местната идентичност.

Всяко от разгледаните четири тематични направления има отношение към възможността за оптимално оползотворяване на съществуващия потенциал за развитие на туристическия сектор. Поради това считаме, че бъдещото развитие на туризма в община Ардино, следва да се базира на възприемането на подход, включващ изпълнението на конкретни мерки и дейности, отнасящи се към всяко от разгледаните тематични направления.

Благоприятна предпоставка за повишаване туристическата популярност на територията на община Ардино, се явява неголямата ѝ отдалеченост от ГКПП „Маказа“ (разположен на територията на община Кирково, област Кърджали). От гледна точка на тази особеност на местоположението на общината, като целеви туристически групи можем да посочим:

- туристи, които пристигат целенасочено в община Ардино;
- туристи, пътуващи в направление към ГКПП „Маказа“, които могат да бъдат привлечени от туристическия потенциал на територията, в резултат на което да посетят общината и да пренощуват на нейна територия.

Литература

Информационна система за защитени зони от екологична мрежа по НАТУРА 2000. Достъпно на: <http://natura2000.moew.government.bg/> (Посетен: Септември 2020 г.).
 Национален статистически институт на Република България – НСИ. Достъпно на: <http://www.nsi.bg/> (Посетен: Август 2020 г.).
 Национална стратегия за регионално развитие 2012–2022 г.
 Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014–2030 г. – актуализирана версия 2017 г.
 Областна стратегия за развитие на област Кърджали 2014–2020 г.
 Общински план за развитие на община Ардино за периода 2014–2020 г.
 Официален сайт на община Ардино. Достъпно на: <https://www.ardino.bg/> (Посетен: Август 2020 г.).
 Програма за развитие на селските райони 2014–2020 г.
 Регионален план за развитие на Южен централен район за периода 2014–2020 г.